

TEORIA IMPREVIZIUNII

1. NOTIUNEA DE IMPREVIZIUNE

În cazul contractelor care presupun o derulare în timp cum sunt contractele cu executare succesivă sau cele afectate de un termen suspensiv există posibilitatea ca survenirea anumitor evenimente anterior încheierii contractului să ducă la un dezechilibru în defavoarea uneia dintre părțile contractului, de regulă în defavoarea debitorului. Debitorul astfel nu și va mai putea executa obligația prevăzută în contract, însă datorită faptului că aceasta este imposibilă de onerată datorită faptului că executarea obligației îl va pune pe debitor într-o postură economică foarte dificilă, chiar faliment. Concret, suntem în prezența unei onerozități excesive a obligației debitorului și pe care acesta nu a luat-o în calcul cu prilejul contractării.

În ceea ce privește noțiunea de impreviziune, majoritatea autorilor sunt de părere că este vorba despre o chestiune de ordin economic și financiar (prestația oferită creditorului în executarea contractului nu mai corespunde valorii reale a contraprestației, impreviziunea fiind legată de monedă). Cauza dezechilibrului este un eveniment exterior persoanei și voinței debitorului care nu antrenează o imposibilitate de executare a obligației, ci doar o face mai oneroasă, nefiind însă sigur că este necesar ca evenimentul să fie imprevizibil sau ajunge ca el să nu fi fost prevăzut. O discuție asupra caracterului imprevizibilității pune problema dacă evenimentul în sine trebuie să fi fost imprevizibil sau doar efectele lui asupra echilibrului economic al contractului (evenimentul apare ca previzibil dar consecințele lui au depășit previziunile), precum și dacă imprevizibilitatea trebuie apreciată obiectiv sau subiectiv (în funcție de persoana contractantului).¹

J. Ghestin susține că teoria impreviziunii este fondată pe un postulat inexact: ea pune accentul pe cauza unui fenomen, în timp ce efectul produs asupra echilibrului contractului trebuie în mod esențial luat în considerare întrucât dezechilibrul obiectiv dintre prestații pune problema menținerii integrale sau revizuirii contractului și nu survenirea unei circumstanțe noi și imprevizibile. În acest sens putem spune că există impreviziune dacă prețul unui bun sau al unui serviciu fixat într-o convenție nu mai corespunde valorii sale obiectiv apreciate de judecător, plasându-se în momentul executării contractului.²

Contractele afectate de un termen suspensiv și cele cu executare succesivă pot fi supuse pe parcursul executării lor unor împrejurări care nu au fost prevăzute și nici nu puteau fi prevăzute de părți atunci când le-au încheiat și care pot afecta valoarea prestațiilor la care acestea s-au obligat. Spre exemplu, un furnizor care se obligă printr-un contract cu executare succesivă să livreze cantități determinate de produse, în schimbul unui preț fix stabilit pe unitate de produs și platibil la livrare își va vedea majorată valoarea obligațiilor sale în cazul unei creșteri a prețurilor determinată de inflație, fără a putea pretinde contractantului diferența suplimentară de preț.

Dacă se admite că judecătorul este abilitat în astfel de cazuri să întrevină, la cererea unei singure părți, pentru a restabili echilibrul contractual, prin mărirea sau micșorarea valorii prestației uneia din părți sau prin desființarea contractului, ne vom găsi în prezența unei excepții de la principiul forței obligatorii a

¹ Gabriel Anton, Teoria impreviziunii în dreptul român și în dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 25

² J. Ghestin, op. cit., p.345, citat de Gabriel Anton, Teoria impreviziunii în dreptul român și în dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p.25

contractului deoarece acesta va produce efecte sau va inceta din cauze neprevazute in cuprinsul clauzelor sale.

De regula, interventia judecatorului este reclamata pentru a redresa un contract care, datorita dezechilibrului intre prestatii survenit ulterior incheierii sale, poate antrena ruina economica a debitorului.

Aceasta este problema careia incerca sa-i ofere o rezolvare asa-numita teorie a impreviziei. Prin imprevizie se intelege dezechilibrul care se produce intre prestatiile contractuale ca urmare a unei cresteri considerabile si neprevazute a preturilor.³

Teoria impreviziei permite astfel debitorului care se afla intr-o situatie, determinata de schimbarea drastica si imprevizibila a imprejurarilor economice din momentul executarii contractului fata de momentul incheierii acordului de vointa a partilor contractante, sa previna falimentul care ar interveni in cazul in care el ar fi tinut sa execute aceasta obligatie. Evenimentele care determina acest dezechilibru obiectiv intre prestatiile partilor sunt de ordin economic si financiar cum ar fii inflatia. Scopul teoriei impreviziei este tocmai acela de a-l salva pe debitor de al ruina, deoarece aceste evenimente imprevizibile sunt susceptibile de a ruina pentru o parte contractanta si imbogatirea celeilalte, restabilind astfel echilibrul intre prestatiile partilor cocontractante

Aceasta paguba pe care o sufera o parte ca o consecinta a dezechilibrului grav intervenit intre prestatiile cocontractantilor in cursul executarii contractului, urmare a cresterii excesive si imprevizibile a preturilor, constituie de fapt imprevizia, imprevizia avand ca scop restabilirea echilibrului existent in momentul incheierii acordului de vointa.

Este necesar a se face o distinctie intre imprevizie si leziune. Desi in ambele cazuri este vorba despre un pret insuficient, leziunea se caracterizeaza prin aceea ca inca de la incheierea contractului pretul nu corespunde valorii bunului, pe cand imprevizia este rezultatul unui dezechilibru care survine ulterior.

De aceea, s-a afirmat ca ne aflam in prezenta unei leziuni posteroare incheierii contractului, provocata de circumstante imprevizibile cum sunt razboiul sau criza economica, cu corolarul lor, inflatia.

Mutuatiile produse pe plan mondial si national, in sistemele politice si economice ale statelor, schimbarile de fond privind structura si continutul raporturilor comerciale internationale, supuse permanent unor schimbari, deseori bruste si de neprevazut, impun, mai mult ca oricand, reevaluarea notiunii de „risc” a evenimentelor sau imprejurarilor care determina imposibilitatea executarii unei obligatii contractuale asumate de catre una dintre parti sau a carei executare, devenind atat de anevoioasa, ar prejudicia grav interesele debitorului obligatiei de executat, daca acesta, totusi, ar executa-o in conditiile nou aparute.⁴

Teoria impreviziei consta in recunoasterea, ca subinteleasa, in contracte a clauzei omnis conventio intelliguntur rebus sic stantibus conform careia, daca intre momentul incheierii contractului si cel al executarii acestuia au aparut evenimente imprevizibile, care au schimbat fundamental conditiile economice sau de alta natura existente in momentul acordului de vointa initial al partilor, facand sensibil mai anevoioasa prestatia uneia dintre ele, principiul fortei obligatorii a contractului nu mai actioneaza, organul de jurisdictie avand dreptul, independent de existenta in contract a unei clauze in acest sens, sa procedeze la reasezarea contractului, in functie de noile imprejurari sau, in subsidiar, la desfiintarea contractului si inlaturarea corespunzatoare a responsabilitatii debitorului.⁵

³ Eugen Chelaru, Forta obligatorie a contractului, teoria impreviziei si competenta in materie a instanelor judecatoresti, Revista Dreptul nr.9/2003, p.49

⁴ Ioan D. Terta, Cosiderente privind “imprevizia” regula “rebus sic stantibus”, Revista de drept commercial nr. 6/1998, p.105

⁵ Dragos Al. Sitaru, Dreptul comertului international – Tratat vol. II, Ed. ACTAMI, Bucuresti, 1996

2. REGIMUL JURIDIC AL IMPREVIZIUNII

Stabilirea regimului juridic al impreviziunii implica o discutie asupra conditiilor ce trebuie indeplinite pentru a fi considerata impreviziune, importantei dezechilibrului creat, precum si asupra momentului in care trebuie sa ne plasam pentru a exista impreviziune.

1. Conditii ce trebuie indeplinite pentru a exista impreviziune

Este important sa distingem impreviziunea de forta majora si de neexecutarea obligatiilor contractuale imputabila debitorului.

In ceea ce priveste forta majora, ne aflam in prezenta unui eveniment ce nu putea fi nici prevazut si nici impiedicat de catre debitor, care se vede, astfel, in imposibilitatea de a-si mai putea executa obligatia, pe cand in cazul impreviziunii este sigur ca obligatia nu este imposibil de executat, ci doar mai oneroasa, iar daca debitorul ar executa-o atunci el si-ar atrage starea de faliment. In ceea ce priveste efectele, impreviziunea se distinge de forta majora si prin aceea ca, aceasta din urma, nu poate duce la adaptarea contractului, ci doar la suspendarea sau incetarea efectelor lui.

In privinta neexecutarii imputabile, aceasta constituie fapta debitorului care face ca el sa nu mai isi poata indeplini obligatia (vanzatorul ce nu preda lucrul vandut pentru ca l-a vandut si predat unei alte persoane). Astfel este necesar, in cazul impreviziunii, ca acea cauza a impreviziunii sa nu fie imputabila debitorului, conditie cu caracter obiectiv, in sensul ca acel eveniment economic sau financiar care determina neindeplinirea obligatiei de catre debitor sa nu poata fii imputat acestuia.

2. Importanta dezechilibrului creat

Este necesar ca circumstantele economice sa creeze un dezechilibru de o anumita gravitate, ce poate fi apreciata fie in concreto de judecator, fie in abstracto de legiuitor, care poate sa fixeze un prag dincolo de care dezechilibrul prestatilor sa fie considerat impreviziune. Aceste circumstante economice trebuie sa-l puna pe debitor intr-o postura economica foarte dificila, chiar falimentara, insa nu consider ca posibilul faliment este singura situatie care ar atrage aplicarea teoriei impreviziunii. Debitorul se poate afla intr-o situatie in care executarea obligatiei, chiar daca nu ar atrage falimentul sau, i-ar produce o mare paguba. Astfel de situatii ar trebui sa atraga aplicarea teoriei impreviziunii, criteriul care ar trebui luat in considerare este cel referitor la dezechilibrul intre prestatiiile partilor si nu efectele care s-ar produce in cazul in care debitorul executa aceasta obligatie excesiv de oneroasa.

3. Momentul impreviziunii

Trebuie sa facem distinctia intre impreviziune si leziune atunci cand ne referim la momentul impreviziunii. In cazul leziunii disproporitia vadita intre cele doua prestatii se apreciaza in momentul formarii acordului de vointa, pe cand impreviziunea se apreciaza in momentul executarii. Astfel ca in cazul impreviziunii, in momentul incheierii acordului de vointa, nu exista un dezechilibru intre prestatiiile partilor, ci acest dezechilibru apare ulterior.

Sub aspectul efectelor ce se produc asupra echilibrului prestatilor dintre parti inasa, leziunea si impreviziunea se aseamana foarte mult. Desi cauzele sunt diferite, efectele sunt aceleasi: disproporitia

vadita dintre prestatii. Codul civil roman a adopta o conceptie obiectiva asupra leziunii ce are ca rezultat eludarea conditiilor in care a avut loc si luarea in considerare a insasi disproporiei. Protectia acordata de sistemul juridic romanesc in cazul leziunii este extrem de limitata atat in privinta persoanelor ce o pot invoca: minorii intre 14 si 18 ani, cat si al actelor juridice vizate: actele de administrare si comutative incheiate de minor fara incuviintare, spre deosebire de alte sisteme juridice straine ce acorda o protectie mult mai extinsa. Astfel, Codul civil german accepta leziunea in mod general, fara restrictii in privinta persoanelor si a actelor juridice, ci doar la nivelul conditiilor generale pentru acceptarea leziunii: sa nu fie imputabila jenei, lejeritatii sau inexperientei, disprportia sa fie importanta si socanta, in timp ce Codul civil francez opereaza o limitare la adresa persoanelor si actelor, cunoscand insa o extindere tot mai larga a domeniului de aplicare. De altfel unul din argumentele aduse impotriva acceptarii cauzei ca fundament juridic al teoriei impreviziei a fost ca aceasta ar permite eludarea regulii de inadmisibilitate a leziunii pentru major (art. 1165 C. civ.)⁶

3. SCURT ISTORIC AL TEORIEI IMPREVIZIUNII

Teoria impreviziei a patruns in dreptul laic din dreptul canonic, unde a fost formulata de St. Thomas d'Aquino, in secolul al XIV-lea. Aceasta teoria n-a exercitat inasa o influenta deosebita asupra juristilor din secolele XVI-XVIII.

In doctrina juridica europeana, problema aplicarii adagiului *rebus sic stantibus* s-a pus, cu insitenta, dupa primul razboi mondial datorita efectelor economice negative ale conflagrantiei asupra echilibrului contractual.

Dupa al doilea razboi mondial, problema a primit rezolvari diferite, in principiu, in doctrina si practica din Occident, fata de cele din Est, indeosebi, in tarile devenite „socialiste”.

Daca in doctrina din Vestul Europei s-au dat solutii nuanstate, in Estul Europei, pe considerente ideologice, s-a mers pe teza inadmisibilitatii aplicarii teoriei impreviziei.⁷

4. DOMENIUL DE APLICARE A TEORIEI IMPREVIZIUNII

Domeniul teoriei impreviziei este format de contractele cu titlu oneros, a caror executare se intinde in timp (contractele afectate de un termen suspensiv sau contractele cu executare succesiva), dar si contractele uno ictu in unele cazuri. Numai in cazul actelor juridice se poate vorbi despre prevederea efectelor si despre perturbari cauzate acestor efecte de imprejurari ulterioare, neprevazute si imprevizibile. Nu se afla in campul de aplicare a teoriei impreviziei prestatiile pe care partile unui raport juridic obligational generat din savarsirea unui fapt juridic licit sau ilicit le datoreaza.⁸

Efectele raporturilor juridice obligationale izvorate din savarsirea faptelor juridice (in sens restrans) se situeaza prin excelenta in domeniul imprevizibilului chiar de la data nasterii lor, iar aceasta cel putin in ceea ce o priveste pe una dintre parti, de regula creditorul.

⁶ Gheorghe Beleiu, op. cit., Revista Dreptul nr. 10-11/1993, citat de ⁶ Gabriel Anton, Teoria impreviziei in dreptul roman si in dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 27

⁷ Gheorghe Beleiu, Teoria impreviziei – “*rebus sic stantibus*” – in Dreptul civil II, Revista Dreptul nr. 10-11/2003, p.32-33

⁸ Eugen Chelaru, Forta obligatorie a contractului, teoria impreviziei si competenta in materie a instantelor judecatoresti, Revista Dreptul nr.9/2003, p. 49

Nu vom fi in prezenta impreviziunii nici atunci cand partile au inserat in contractul lor clauze de indexare(corelarea unei valori economice cu alta valoare economica in vederea mentinerii in timp a valorii reale a obligatiilor contractuale), care vor face sa varieze pretul in functie de evolutia unui indice ales de ele sau au convenit ca in anumite situatii sa revizuiasca contractul lor, amiabil sau recurgand la un judecator. Inserarea unor asemenea clauze are semnificatia prevederii de catre parti a posibilitatii revizuirii contractului in anumite circumstante, iar judecatorul sesizat in acest scop nu va face decat sa aplice prevederile contractului, respectand astfel forta sa obligatorie.

Aplicarea teoriei impreviziunii presupune interventia judecatorului pentru restabilirea echilibrului contractual rupt datorita unor imprejurari neprevazute de parti la incheierea contractului si imprevizibile la aceeaasi data, in absenta unor clauze exprese sau a unor prevederi legale care sa-l abilitizeze pentru a-si revizui contractul.

Astfel in ceea ce priveste domeniul de aplicare a teoriei impreviziunii, trebuie sa constatam ca aceasta priveste numai contractele ce au ca obiect obligatii exprimate intr-o unitate monetara a caror executare nu este concomitenta cu formarea contractului. Este vorba asadar de contractele cu executare succesiva sau uno ictu, in cazul celor din urma daca executia lor are loc dupa incheierea contractului, comutative sau aleatorii (spre deosebire de leziune), insa nu pot face obiectul impreviziunii contractele pur speculative cum ar fi tranzactiile bursiere.⁹

5. SANCTIUNILE

Natura sanctiunii impreviziunii are mai multe solutii posibile: revizuirea modalitatilor contractului, adaptarea lor la circumstantele noi pentru a mentine scopurile contractuale si ambianta economica si sociala, suspendarea contractului, rezilierea acompaniata de daune-interese, fiind vorba de repartizarea riscului neprevazut. Impreviziunea trebuie acceptata atunci cand pretul unui serviciu sau al unui bun, in urma unor circumstante economice exterioare vointei si persoanei debitorului, nu mai corespund, in momentul executarii contractului valorii sale stabilite de parti la incheierea lui, ceea ce duce la dezechilibru de o anumita gravitate intre prestatiiile partilor contractante.

6. FUNDAMENTAREA TEORIEI IMPREVIZIUNII

Teoria rebus sic standibus

Argumentul principal este situat pe terenul interpretarii vointei probabile a partilor care ar contracta cu o conditie subinteleasa, respectiv cea a unei oarecare stabilitati a situatiei economice. In orice contract trebuie sa fie presupusa existenta unei clauze conform careia obligatiile partilor raman nemodificate numai atata timp cat si conditiile avute in vedere de parti la incheierea acestuia raman nemodificate. Daca aceste conditii se schimba radical, obligatiile partilor nu pot ramane nemodificate. Atata timp cat conditiile social-economice s-au care au existat in momentul nasterii acordului de vointa s-au schimbat drastic, putem afirma ca acest lucru nu este in concordanta cu vointa avuta de parti la data incheierii contractului.

Se prezuma astfel, la momentul incheierii contractului, o oarecare stabilitate economica existenta pe tot parcursul executarii acesteia, prezumtie manifestata sub forma unei conditii subintelese, a unei

⁹ Gabriel Anton, Teoria impreviziunii in dreptul roman si in dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 27-28

clauze implicite pe care partile si-au fundamentat vointa de a contracta. Aceasta clauza poarta denumirea de clauza rebus sic standibus (clauza lucrurilor, realitatilor neschimbate).¹⁰

Teoria buneii-credinte si a echitatii

Obligatiile trebuie executate cu buna-credinta si in conformitate cu echitatea (art. 970 C. civ.). Nu se situeaza pe taramul buneii-credinte acela care-i pretinde contractuantului sau o prestatie devenita disproportionat de mare datorita unor cauze imprevizibile, straine de vointa partilor.

S-a facut de asemenea apel la obligatia de loialitate care exista intre contractanti: creditorul trebuie, in numele buneii-credinte, sa renegocieze contractul devenit dezechilibrat.

In dreptul roman se considera ca la buna-credinta se poate apela numai pentru interpretarea clauzelor contractuale neclare si indoielnice, nu si in situatia clauzelor precise, in care este stipulat pretul contractului.¹¹ Totusi aceasta opinie nu ar trebui extinsa si asupra cazurilor aferente teoriei impreviziei. In cazul unor astfel de contracte, carora li se aplica teoria impreviziei, clauzele contractuale desi sunt clare ele totusi trebuie interpretate potrivit buneii-credinte si a echitatii.

Teoria imbogatirii fara justa cauza

Obligarea uneia dintre parti la executarea unei prestatii care a devenit peste masura de oneroasa ar avea drept consecinta imbogatirea fara justa cauza a celeilalte parti contractante. Desi imbogatirea celeilalte parti contractante se datoreaza clauzelor prevazute cu ocazia incheierii acordului de vointa, in timpul executarii obligatiilor apar circumstante de ordin economic si financiar care sunt in favoarea creditorului si in defavoarea debitorului, circumstante ce duc astfel la ruina debitorului si implicit la imbogatirea creditorului.

Teoria cauzei

Daca dupa incheierea contractului, echilibrul prestatiiilor a fost rupt, una dintre prestatii nu va mai avea cauza, deoarece prestatia nu mai este echivalenta.

Teoria abuzului de drept

Desi partea are dreptul sa ceara executarea contractului in conditiile stipulate, ea isi exercita abuziv dreptul daca astfel isi runeaza economic contractantul

Teoria fortei majore

Imprejurarile care determina dezechilibrul grav intre prestatii sunt obiective, imprevizibile, inevitabile si se situeaza in afara vointei partilor astfel ca pot fi considerate cazuri de forta majora. Cauza de forta majora poate conduce la incetarea contractului pentru imposibilitatea executarii obligatiei uneia dintre parti.

Fluctuatiile de preturi sunt de esenta vietii economice, iar pentru incheierea unui contract cu executare in viitor partile si-au asumat in mod constient riscurile acestor fluctuatii. Un asemenea risc este mai mult sau mai putin aleatoriu. Este exclusa astfel existenta unei clauze rebus sic standibus in contracte, care ar trebui subinteleasa. Este vorba despre survenirea unor evenimente pe care partile nu le-au prevazut, deci nu si-au manifestat in nici un fel vointa in legatura cu ele.

¹⁰ Radu I. Motica, Ernest Lupan, Teoria generala a obligatiilor civile, Ed. LUMINA LEX, Bucuresti, 2005, p. 74

¹¹ C. Hamangiu, I. Rosetti – Balanescu, Al. Baicoianu, op. cit., p. 518, citat de Cristina Zamsa, Teoria impreviziei, Analele Universitatii Bucuresti nr. 1/2003, p. 95

Clauza rebus sic stantibus ar putea fi prezumata cel mult in intentia debitorului de produse si servicii, dar nu si in cea a creditorului. Potrivit art. 977 C. civ., interpretarea contractului se face dupa intentia comuna a partilor, iar in acest caz lipseste o asemenea vointa comuna, deoarece intentia comuna a partilor este aceea de a exista un echilibru intre contraprestatii, intentie ce rezulta din contrat daca luam in considerare momentul in care a fost incheiat acesta.

7. CLAUZA DE REVIZUIRE (CLAUZA DE HARDSHIP) SI CLAUZA DE INDEXARE

Impreviziunea fiind determinata de fenomenul economic al deprecierei monetare, prin inflatie, produs ulterior incheierii contractului, se pune problema posibilitatii de adaptare a contractului la noile imprejurari.

Plecand de la principiul nominalismului monetar, consacrat in Codul civil, in art. 1578, care are doar valoare supletiva, este posibila reevaluarea conventionala a obligatiilor. Partile pot stipula in contract clauze de impreviziune care le permit sa procedeze la readaptarea prestatiilor in raport cu anumiti indici economici, pentru mentinerea in timp a valorii reale a obligatiilor.¹²

De asemenea, in temeiul principiului autonomiei de vointa, partile contractante pot prin acordul lor de vointa sa prevada in contract clauze de impreviziune sau de indexare, care vor permite judecatorilor sa procedeze la readaptarea si echilibrarea prestatiilor.

Exista doua tipuri de astfel de clauze de impreviziune: clauze de revizuire (sau de hardship) si clauze de indexare. Ceea ce au in comun este scopul amandurora: acela de a preveni un dezechilibru al prestatiilor cocontractantilor dintr-un contract cu titlu oneros cu executare in timp, dezechilibru ce ar putea fi cauzat de puternice fluctuatii ale preturilor pe parcursul executarii contractului, datorate unei instabilitati economice si, implicit, unei rate mari a inflatiei.

Cele doua tipuri de clauze au insa si elemente distinctive, care le demarca una fata de cealalta. Astfel, clauza de revizuire (sau de hardship) este stipulatia dintr-un contract de lunga durata prin care partile se obliga sa-l adapteze, cu promptitudine si in spirit de echitate, pe cale de renegociere sau printr-o procedura de reconciliere sau arbitrara, in situatia in care, ulterior incheierii contractului, constata sau apar imprejurari extraordinare afectand in mod serios echilibrul dintre contraprestatii.

Clauza de indexare este acea clauza contractuala prin care se urmareste mentinerea valorii unui contract pe termen lung prin evitarea dificultatilor care pot aparea ca urmare a variatiei de preturi. Clauza de indexare prevede legarea sumelor inscrise in contract fie de un etalon monetar, fie de unul sau mai multe produse de baza. Vechiul pret este inlocuit automat, fara interventia partilor, printr-un nou pret, in functie de variatia etalonului convenit, avand loc astfel o mentinere a nivelului relativ al pretului.

Asadar, clauza de revizuire (sau de hardship) atrage obligatia partilor de a renegocia contractul sau, in lipsa unui comun acord cu privire la renegociere, de a apela la procedura de reconciliere sau arbitrara, in vederea reechilibrarii prestatiilor.

Clauza de indexare nu necesita o interventie ulterioara a partilor, ea operand in mod automat, in functie de variatia etalonului stabilit de comun acord la momentul incheierii contractului.

Fiind stabilite de comun acord de catre parti, respectarea acestor clauze de catre cocontractanti si, implicit, acceptarea efectelor lor, in vederea pastrarii echilibrului contraprestatiilor lor, nu face decat sa

¹² Maria Gaita, Drept civil. Obligatii, Ed. INSTITUTUL EUROPEAN, Iasi, 1999, p. 72-73

sublinieze, sa intareasca aplicarea principiului „pacta sunt servanda”. Aceste clauze trebuie sa se inscrie pe linia ordinii publice monetare si economice, fiind lovite de nulitate in cazul in care sunt abuzive.¹³

8. APLICAREA TEORIEI IMPREVIZIUNII IN ALTE SISTEME DE DREPT

Dreptul german contemporan admite modificarea judiciara a contractului de drept privat pe fundamentul teoriei *Geschäftsgrundlage*, elaborata in 1923 Oertmann, dupa care *Geschäftsgrundlage* este formata pe reprezentarea pe care si-o fac partile asupra prezentei sau survenientei unor anumite circumstante pe baza carora este construita vointa contractuala. Disparitia fundamentului contractual conduce la dizolvarea sau revizuirea contractului. Jurisprudenta fundamenteaza teoria care se aplica tuturor contractelor pe art. 242 Cod civil german, care prescrie executarea cu buna-credinta a obligatiilor. Schimbarea circumstantelor nu trebuie sa fie imputabila debitorului, dar imprevizibilitatea evenimentului pare a nu fi intotdeauna ceruta. Aplicarea teoriei este subordonata conditiilor: sa fie singurul mijloc pentru a evita suportarea de catre o parte a unor consecinte deosebit de grele, incompatibile cu dreptul si justitia si care, conform echitatii, nu pot fi lasate in sarcina sa; modificarea sa nu fie inclusa in sfera de risc a contractului. Daca aceste conditii sunt reunite, judecatorul va adapta contractul si numai in cazul in care contractul a pierdut orice motiv de a mai fi, va pronunta dizolvarea, care este o exceptie.¹⁴

Dreptul elvetian admite teoria imprevizunii in mod mai restrictiv, conform jurisprudentei in materie, care considera ca interventia judecatorului la cererea unei parti, bazata pe art. 2 C. civ., este subordonata dezechilibrului dintre prestatii, provocat de o schimbare extraordinara a circumstantelor, asa incat partajul riscurilor determinat prin contract nu este suportabil pentru una din parti, iar persistenta unui cocontractant in vointa sa de a-si valorifica drepturile sale, avand in considerare circumstantele este abuziva. Din nou buna-credinta serveste drept fundament al revizuirii contractului pentru imprevizune, admitandu-se totodata, insa exceptional si revizuirea sau rezilierea contractului in caz de dezechilibru obiectiv al prestatiilor.¹⁵

Dreptul englez nu admitea, initial, libertatea debitorului nici in caz de forta majora, pentru ca, in urma deciziei Taylor v. Cadwell din 1863, jurisprudenta sa admita unele temperamente de la regula, pe fundamentul notiunii de clauza tacita conform careia partile sunt prezumate ca au prevazut degajarea lor de orice responsabilitate in cazul in care executarea devenea imposibila prin distrugerea lucrului. Aceasta conceptie de esenta subiectiva, care recunostea existenta clauzei *rebus sic stantibus*, a fost abandonata apoi, pentru ca, tot in secolul al XIX-lea, sa isi faca aparitia o conceptie obiectiva, considerandu-se ca, in unele cazuri, executarea contractului era supusa existentei continue a unei persoane, a unui lucru, a unor circumstante care au antrenat o intarziere considerabila in executare. Astfel, daca apar anumite circumstante noi care antreneaza o schimbare radicala a obligatiei contractuale, exista „frustrarea” si, prin consecinta, dizolvarea legaturii de drept. Totusi, un dezechilibru economic al prestatiilor nu constituie o frustrare, ceea ce permite o asemanare mai mare a acestei teorii cu forta majora.

In sensul doctrinei „Frustration of the Contract”, din sistemul de drept englez, un contract poate fi reziliat, daca schimbarile aparute dupa incheierea sa fac ca pentru o persoana cu diligenta medie sa nu mai

¹³ Radu I. Motica, Ernest Lupan, Teoria generala a obligatiilor civile, Ed. LUMINA LEX, Bucuresti, 2005, p. 76

¹⁴ Gabriel Anton, Teoria imprevizunii in dreptul roman si in dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 33-34

¹⁵ Gabriel Anton, Teoria imprevizunii in dreptul roman si in dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 34

fie vorba, din punct de vedere economic, de contractul initial (radical change of the obligation). Intr-o asemenea ipoteza, partile sunt repuse in situatia existenta anterior survenirii evenimentului perturbator.

Frustration se aplica raporturilor contractuale. Debitorul este tinut sa actioneze pentru a evita modificarea circumstantelor de la momentul perfectarii actului, intrucat instantele judecatoresti nu admit self-induced frustration. Faptul cocontractantului, care inlatura recunoasterea juridica a frustration, reprezinta un default. Sarcina dovedirii frustration revine partii care o invoca.

Deoarece frustration nu este o doctrina a echitatii, simplul dezechilibru ivit intre prestatiile partilor nu provoaca rezilierea contractului. In principiu, deprecerea monedei sau cresterea brusca a costurilor de productie nu sunt suficiente pentru ca contractul sa fie considerat fundamentally defferent. In schimb, conflictele armate, actele autoritatilor ori grevele care paralizeaza porturile sunt evenimente care au permis punerea in practica a acestei teorii. Nu este mai putin adevarat ca modul de elaborare a prevederilor contractuale prezinta o insemnatate deosebita, atunci cand se ridica problema mentinerii sau nu a conventiei dintre parti.

In cazul desfiintarii contractului, potrivit The Law Reform (Frustration Contracts), Act din 1943, sumele platite de o parte, anterior frustrarii, vor fi restituite. Totusi, daca cocontractantul a efectuat deja unele cheltuieli, el va putea retine, integral sau partial, aceste sume. Legea dispune, totodata, ca partea care a obtinut un profit de pe urma executarii contractului o compensatie (compensation). Dispozitiile Law Reform (Frustration Contracts) Act sunt insa supletive, ele neoperand decat in absenta stipulatiilor conventionale exprese.¹⁶

In dreptul american impreviziunea este permisa cand schimbarea are loc cu mult peste modificarile normale.

In dreptul francez, Curtea de Casatie a interzis cu consecventa judecatorilor, desfiintarea sau revizuirea contractelor pentru impreviziune, incepand cu sentinta pronuntata la 6 martie 1876, in afacerea Canal de Craponne. In cauza, Curtea a refuzat sa modifice taxa pe care o datorau proprietarului beneficiarii unui canal de irigatii, cu toate ca dupa trei secole de la incheierea contractului, veniturile obtinute nu permiteau nici macar acoperirea cheltuielilor de intretinere a acestuia. Justificandu-si hotatarea, Curtea a aratat ca instantele nu pot sa modifice conventiile dintre parti si sa inlocuiasca, pe motivul schimbarii circumstantelor, clauzele consimtite, in mod liber, de catre ele cu alte clauze noi, oricat de echitabila ar putea sa le apara o astfel de solutie. O rezolvare diferita a fost adoptata numai pe taramul dreptului administrativ, pe baza teoriei continuitatii serviciilor publice, netransferabila in domeniul civil. Consecintele acestei teorii, pentru materia impreviziunii, au fost expuse intaia oara cu prilejul afacerii gaz de Bordeaux din 30 martie 1916. Dupa cum s-a indicat in sentinta instantei, necesitatea asigurarii continuitatii serviciilor publice determina concesionarul sa nu poata sa lucreze in pierdere, caci aceasta l-ar conduce la incetarea activitatii. Prin urmare, revizuirea contractelor, in cazul modificarii circumstantelor, este imperativ sa fie admisa, in favoarea concesionarului, in dreptul administrativ.

Dreptul italian a consacrat teoria impreviziunii in art. 1467 si art. 1468 C. civ., care dispun ca : in contractele cu executare continua sau periodica, precum si cele cu executare diferita, daca prestatia unei parti a devenit excesiv de oneroasa in urma unor evenimente extraordinare si imprevizibile, aceasta poate cere rezolutiunea contractului impreuna cu efectele prevazute de art. 1468 („reducerea prestatiei sau modificarea modalitatilor de executare, permitand continuarea acestei executari conform echitatii”). Rezolutiunea nu poate fi ceruta daca sarcinile noi intra in riscul normal al contractului. Partea impotriva careia este ceruta rezolutiunea poate sa o evite, oferindu-se sa accepte modificarea echitabila a conditiilor din contract.¹⁷

¹⁶ Sergiu Deleanu, Clauza de hardship, p. 133-134

¹⁷ Gabriel Anton, Teoria impreviziunii in dreptul roman si in dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 35

Codul civil grec prevede, de asemenea, in art. 338, rezilierea sau revizuirea contractului in urma schimbarii circumstantelor, conform principiului buneii-credinte, o dispozitie asemanatoare continand si *Codul civil portughez* din anul 1966, in art. 437.¹⁸

9. TEORIA IMPREVIZIUNII IN DREPTUL ROMAN

Diverse acte normative adoptate dupa 1990 contin dispozitii exprese referitoare la reevaluarea unor creante in functie de deprecierea suferita de moneda nationala. Asemenea reglementari abunda in legislatia care are ca obiect acordarea de masuri reparatorii pentru imobilele proprietate privata preluate de stat sau de unele persoane juridice in perioada regimului comunist si se refera la diferite ipoteze in care trebuiesc reevaluate despagubirile acordate sau care trebuiesc inapoiate de catre unele din persoanele carora imobilele li se restituie in natura: Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situatiei juridice a unor imobile cu destinatie de locuinte, trecute in proprietatea statului (art.13 alin.1); Legea nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate abuziv in perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 (art.10 alin.6, art.11 alin.2 si art.12 alin.2, art 19 alin.1, art.32 alin.4 si art.44 alin 2 si 4); Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 184/2002 pentru modificarea si completarea Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate in mod abuziv in perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, precum si pentru stabilirea unor masuri pentru accelerarea aplicarii acesteia si a Ordonantei de urgenta a Guvernului nr. 94/2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au apartinut cultelor religioase din Romania, aprobata cu modificari si completari prin Legea nr. 501/2002 (art. I alin.1 din titlul II).

Judecatorul este abilitat de prevederile art. 1 alin. 2 din Ordonanta Guvernului nr. 5/2001 ca, in cadrul procedurii somatiei de plata, sa actualizeze in raport cu rata de inflatie atat creantele, cat si dobanzile, majorarile si penalitatile datorate potrivit legii.

Codul de procedura civila, prin art.371 alin.3 ii permite si executorului judecatoresc sa actualizeze valoarea obligatiilor stabilite in bani, indiferent daca titlul executoriu contine sau nu criteriile in acest sens.

In sens contrar sunt prevederile art. 19 alin.3 din Legea nr. 85/1992 privind vanzarea de locuinte si spatii cu alta destinatie, construite din fondurile unitatilor economice sau bugetare de stat, conform carora in cazul constatarii nulitatii unor contracte de vanzare-cumparare a unor asemenea imobile „sumele restituite nu sunt purtatoare de dobanzi si nici nu se actualizeaza.”

Un singur act normativ il autorizeaza pe judecator sa procedeze la revizuirea contractelor si aceasta numai in materia drepturilor de autor. Astfel, Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor si drepturile conexe, prin art. 43 alin. 3, dispune ca „in cazul unei disproportii evidente intre remuneratia autorului operei si beneficiile celui care a obtinut cesiunea drepturilor patrimoniale, autorul poate solicita organelor jurisdictionale revizuirea contractului sau marirea convenabila a remuneratiei.”

Nici Codul civil si nici un alt act normativ nu reglementeaza insa, cu caracter de generala aplicare, posibilitatea revizuirii contractelor pentru impreviziune.

Mai mult, prevederile art.10 lit. f din Ordonanta Guvernului nr. 21/1992 privind protectia consumatorilor, conform carora „consumatorii au dreptul de a plati, pentru produsele si serviciile de care beneficiaza, sume stabilite cu exactitate, in prealabil, iar majorarea pretului stabilit initial este posibila numai cu acordul consumatorilor” se opun unei asemenea revizuirii.¹⁹

¹⁸ Gabriel Anton, Teoria impreviziunii in dreptul roman si in dreptul comparat – Revista Dreptul nr.7/2000, p. 35

¹⁹ Eugen Chelaru, Forta obligatorie a contractului, teoria impreviziunii si competenta in materie a instantelor judecatoresti, Revista Dreptul nr.9/2003, p.53-55

10. PREMISELE SI CONDITIILE IMPREVIZIUNII

Prima premisa demonstreaza caracterul obiectiv al teoriei si tinde sa precizeze ca o schimbare a imprejurarilor contractuale poate fi retinuta ca si imprevizie doar daca este straina de orice culpa in sarcina debitorului. Cu alte cuvinte, debitorul nu a intreprins nimic de natura a determina onerozitatea excesiva a obligatiei sale. Este evident ca in aceasta materie problema vinei debitorului se pune din perspectiva cauzei de imprevizie si nu din perspectiva aprecierii atitudinii acestuia, refuzand sa-si execute obligatia devenita prea oneroasa.

A doua premisa evidentiaza aplicarea teoriei impreviziei numai in ipoteza inexistentei intr-un contract a unor clauze de aderare (indexare sau renegociere) la noile circumstante; in caz contrar, prezenta unor asemenea clauze inseamna aplicarea principiului autonomiei de vointa a partilor si nu a impreviziei, deoarece, conceptual cele doua notiuni nu se completeaza reciproc, nu se sugereaza, ci mai degraba se exclud.²⁰

In legatura cu acest aspect, Curtea Suprema de Justitie intr-o decizie din 1994 a hotarat ca respectivele clauze ar contraveni art. 1085 C. civ., fiind asadar, inadmisibile. Decizia este eronata din doua motive: unul de ordin general si anume, desconsiderarea libertatii contractuale a partilor si altul de ordin special, inaplicarea in speta a art. 1085, a carui sfera de incidenta este materia neexecutarii obligatiei imputabila debitorului.

Prima conditie in ceea ce priveste teoria impreviziei o constituie existenta unei obligatii excesiv de oneroasa. In conceptia proiectului „Principles of European Contract Law” (art. 6, al. 2) aceasta conditie joaca rolul unei premise care determina obligatia legala a partilor de a negocia adaptarea contractului, dupa ce, in primul alineat se prevede ca in cazul unei obligatii prea oneroase ramane aplicabil principiul fortei obligatorii a contractului.²¹ Onerozitatea excesiva poate fi rezultatul unei cresteri a costului obligatiei debitorului sau al scaderii considerabile a valorii contra-prestatiei care se asteapta de la cocontractant.

Art. 313 BGB face vorbire de o schimbare „semnificativa” a circumstantelor care au stat la baza contractului, efectul constand fie in neindeplinirea contractului, fie in incheierea lui, dar cu alt continut. Nu se specifica, asadar, un criteriu special pentru a se masura consecintele modificarii imprejurarilor contractuale; astfel, judecatorii, in aprecierea unei situatii de imprevizie, nu sunt chemati sa se pronunte asupra unui anumit element din continutul contractului (obligatia debitorului, conform art. 6: 111). Este evident ca ei vor analiza acel element care a fost hotarat la momentul nasterii contractului.

In literatura juridica s-a discutat de-a lungul timpului criteriul de apreciere a onerozitatii excesive, inlaturandu-se de regula, ideea de ruina a debitorului pe motivul ca ar fi un criteriu subiectiv, propunandu-se un criteriu obiectiv in diferite valori (dublul valorii prestatiei din momentul executarii fata de momentul contractului, un prejudiciu a carui limita sa fie fixata la 1/4 din valoarea prestatiei la epoca contractarii) sau fie o apreciere in concreto a judecatorului, fie in abstracto a legiuitorului.²²

²⁰ Cristina Zamsa, Teoria impreviziei, Analele Universitatii Bucuresti nr. 1/2003, p. 82

²¹ Cristina Zamsa, Teoria impreviziei, Analele Universitatii Bucuresti nr. 1/2003, p. 82

²² Cristina Zamsa, Teoria impreviziei, Analele Universitatii Bucuresti nr. 1/2003, p. 83

Preferabil ar fi o apreciere in concreto a situatiei economice a fiecarui debitor pentru a se determina caracterul excesiv de oneros al obligatiei sale; de asemenea, trebuie avut in vedere intregul cadru contractual dintre debitor si creditor, daca acesta este format din mai multe prestatii succesive sau dintr-o singura pretatie afectata de termen.

A doua conditie il reprezinta momentul intervenirii schimbarii de circumstante. Momentul schimbarii circumstantelor trebuie sa fie situat in timp ulterior incheierii contractului.

In viziunea proiectului viitorului Cod Privat european, in ipoteza in care o anumita modificare a imprejurarilor mediului economic ar fi existat chiar in momentul contractarii se pune problema de drept a eroii in care se afla debitorul si nu aceea a impreviziunii.

In ceea ce priveste distinstia dintre impreviziune si eroare, Codul civil german nu impartaseste solutia mai sus precizata; astfel, in alineatul 2 al art. 313 BGB se precizeaza ca unei modificari a circumstantelor i se asimileaza ipoteza in care anumite reprezentari esentiale ce au stat la baza contractului, s-au dovedit a fi false. Solutia difera probabil, si datorita viziunii speciale pe care dreptul german o are asupra leziunii, ca viciu de consimtamant.

Nu se poate solicita aplicarea mecanismului impreviziunii pentru o obligatie care a fost deja executata, intrucat insusi faptul executarii ei de catre debitor demonstreaza ca aceasta si-a putut permite din punct de vedere economic sa-si onoreze obligatia.

A treia conditie se refera la faptul ca schimbarea imprejurarilor nu trebuie sa fi fost previzibila in momentul contractarii. In mod curent, situatia imprevizibila este identificata cu fenomenul inflatiei care a dat teoriei impreviziunii o mare importanta practica.

O prima observatie care s-ar impune este verificarea daca acest caracter imprevizibil este propriu unei situatii ca atare (razboi, revolutie) sau si consecintelor sale asupra economiei contractului (generate de inflatie).

In jurisprudenta romana s-a statuat intr-o speta din perioada interbelica, in legatura cu aceasta conditie, ca ea nu este indeplinita in cazul unui contract incheiat in 1914, deoarece in acel moment razboiul deja izbucnise in Europa iar partile ar fi putut sa prevada ca Romania va intra in razboi in 1916 precum si unul din efectele participarii la razboi si anume, deprecierea monetara.

In dreptul actual s-a pus o problema similara in cazul fenomenului inflatiei, si in mod corect s-a subliniat ca inflatia grava si permanenta in care ne aflam sa nu mai constituie o delimitare intre clauzele contractuale pecuniare previzibile si imprevizibile, astfel ca datorita previzibilitatii inflatiei sa asistam la o respectare a regulii obligativitatii contractului in asemenea cazuri si deci, la neaplicarea mecanismului impreviziunii.

Rezultata ca inflatia, efect al tranzitiei catre economia de piata, ar putea fi considerata o situatie imprevizibila numai in ceea ce priveste contractele incheiate inainte de 1989 (cu executare succesiva si/sau al caror termen suspensiv se implinea dupa 1989) sau in primii ani de dupa aceasta data; in nici un caz aceasta cerinta nu poate fi considerata indeplinita ani de dupa aceasta data; in nici un caz aceasta cerinta nu poate fi considerata indeplinita in cazul unor contracte incheiate in a doua jumătate a anilor 90.

Pur teoretic, conditia ar putea fi considerata verificata daca fenomenul cresterii preturilor si al scaderii puterii de cumparare a banilor s-ar datora in viitor unei alte cauze, in masura in care din punct de vedere al stiintei economice, acest lucru ar putea fi posibil.

A patra conditie prevede ca riscul determinat de o situatie de impreviziune sa nu se incadreze in categoria riscurilor pe care debitorul si le-a asumat in momentul contractarii sau care decurg din natura contractului. Aceasta ultima conditie se refera la ipoteza in care exista o clauza expresa prin care partile isi asuma orice risc determinat de schimbarea circumstantelor contractuale. Prezenta unei asemenea clauze va

da expresia principiului autonomiei de vointa a partilor, cu excluderea oricarei posibilitati de adaptare ulterioara a contractului prin vointa exclusiva a debitorului.

Clauza respectiva nu se confunda cu o agravare a raspunderii debitorului in caz de neexecutare, deoarece riscul este asumat de catre aceasta in mod independent de problematica responsabilitatii, fiind determinat de o imprejurare obiectiva. Spre deosebire de clauzele de adaptare a contractului, care pot actiona fie automat (in caz de indexare), fie prin interventia partilor (in caz de negociere pentru modificarea contractului), clauza de suportare a unui risc isi va produce efecte in mod direct, automat din momentul ivirii noilor imprejurari contractuale.

Chiar si in lipsa unei stipulatii exprese, debitorul nu va putea recurge la mecanismul impreviziunii solo consensu, daca actul juridic incheiat cu creditorul sau presupune, prin natura sa, un risc care va „insoti” executarea obligatiei sale. Problema teoretica care se regaseste aici este aceea a interpretarii si calificarii contractului si de retinere a elementului aleatoriu care se poate regasi, intr-o anumita masura, in functie de felul actului juridic incheiat.²³

11. POSIBILITATEA READAPTARII CONTRACTULUI

Practica judiciara, atat din Franta, cat si din tara noastra, respinge teoria impreviziunii.²⁴ Judecatorul poate modifica si readapta contractul numai in cazurile de exceptie prevazute expres prin norme imperative ale legii. In toate celelalte cazuri judecatorul este obligat sa respecte contractul valabil incheiat si sa dispuna, la cererea uneia dintre parti, executarea sa intocmai. In schimb readaptarea contractelor poate fi facuta prin acordul de vointa al partilor contractante, ceea ce presupune un cdonsens intre vointele acestora. In cazul impreviziunii inasa, cel ce se imbogateste datorita unor circumstante de ordin economic sau financiar, determinand ruina cocontractantului sau doreste ca acel contract sa fie executat intocmai. Exercitarea acestui drept constituie inasa un abuz, deoarece astfel el isi pune cocontractantul intr-o postura economica excesiv de oneroasa. Totusi, cocontractantii pot preveni aceste situatii prin inserarea in contract a unor caluze de indexarea sau de revizuire care permit judecatorului sa procedeze la readaptarea si echilibrarea obligatiilor in urma cerii adresate acestuia de catre una dintre parti. Aceste clauze trebuie sa fie in conformitate cu ordinea publica monetara si economica, altfel calauzele de indexarea abuzive sunt lovite de nulitate. Consider ca chiar si in absenta unor astfel de caluze, judecatorul ar trebui sa readapteze contractul pentu a elimina dezechilibrul ce a avut loc, pentru a evita ruina debitorului.

De regula, legiuitorul nu intervine pentru a modifica contractele. Neinterventia legiuitorului in contracte nu este o regula absoluta. El poate, pentru considerente de interes public, sa modifice contractele in curs, prin norme imperative cuprinse intr-o lege noua.²⁵

Avand in vedere ca principul nomenclatismului monetar (conform caruia, in obligatiile pecuniare, puterea de plata a banilor ramane neschimbata, chiar daca puterea lor de cumparare s-a schimbat pana la scadenta datoriei, iar astfel debitorul este obligat sa plateasca numai suma nominalizata in contract) este prevazut intr-o norma cu caracter dispozitiv sau supletiv, nefiind de ordine publica, in literatura de specialitate se sustine ca este admisibla totusi reevaluarea judiciara a unor creante pecuniare depreciate, nascute din ulele contracte cum sunt: contractul de renta viagera si contractul de intretinere, in cazul in care intretinerea este stabilita in bani. In asemenea contracte, reevaluarea creantelor poate si trebuie sa fie

²³ Cristina Zamsa, Teoria impreviziunii, Analele Universitatii Bucuresti nr. 1/2003, p. 84-85

²⁴ Liviu Pop, Drept civil. Teoria generala a obligatiilor, Tratat, editia a II-a, Ed. FUNDATIEI CHEMAREA, Iasi, 1996, p. 70

²⁵ Liviu Pop, Drept civil. Teoria generala a obligatiilor, Tratat, editia a II-a, Ed. FUNDATA CHEMAREA, Iasi, 1996, p. 67

admisibila deoarece credentierul sau intretinutul are dreptul de a primi o suma de bani care sa aiba aceeasi putere de cumparare pe care a avut-o suma initiala stabilita cu titlu de renta sau intretinere.²⁶

12. SPETA

Prin actiunea civila, inregistrata sub nr. 7677 din 28 octombrie 1991 la Judecatoria Alba Iulia, reclamantii G.P. si G.E. au chemat in judecata pe parata S.A., pentru ca prin hotararea judecatoreasca sa fie obligata sa recunoasca dreptul de proprietate asupra unei portiuni de teren arabil, in suprafata de 35 arii, si sa-l predea in pasnica folosinta.

In motivarea actiunii, reclamantii arata ca au incheiat la data de 21 mai 1984, un contract de vanzare-cumparare sub semnatura privata cu defunctul sot al paratei prin care au cumparat un teren in suprafata de 0,35 ha., situat pe raza localitatii Tartaria.

In data de 8 ianuarie 1992, reclamanta reconventionala S.A. a chemat in judecata pe paratii reconventionali G.P. si G.F. pentru ca prin hotararea data de instanta:

- sa se constate nulitatea actului de vanzare-cumparare, intocmit la data de 21 mai 1984, intre sotul ei (decedat in prezent) si paratii reconventionali:

- in subsidiar, sa se dispuna rezolutiunea actului de vanzare-cumparare mentionat.

In motivarea acestei actiuni, se arata ca terenul din litigiu a fost proprietatea antecesorilor reclamantei reconventionale si nu a defunctului ei sot, acesta neavand calitatea de proprietar.

Judecatoria Alba Iulia, prin sentinta civila nr. 709 din 3 februarie 1992, a respins actiunea principala, a admis actiunea reconventionala si a constatat nula conventia incheiata la data de 21 mai 1984, privind terenul din litigiu si a dispus restabilirea situatiei anterioare, precum si obligarea reclamantei reconventionale, S.A., sa restituie paratilor reconventionali suma de 10.000 lei.

Pentru a pronunta aceasta sentinta, instanta de fond a retinut ca la data incheierii actului erau in vigoare Legile nr. 58/1974 si nr. 59/1974, terenurile agricole fiind scoase din circuitul civil si, totodata, vanzatorul a instrainat terenul sotiei sale altuia, neavand consimtamantul acesteia.

Prin decizia civila nr. 576 din 28 august 1992 a Tribunalului Judetean Alba a fost admis recursul declarat de G.P. si G.F., a fost casata hotararea primei instante cu retinerea cauzei spre rejudecare numai cu privire la repunerea in situatia anterioara a recurentilor, in care scop s-a dispus completarea probatiunii prin efectuarea unei expertize tehnice.

S-a retinut ca suma de 10.000 lei, platita de reclamanti in anul 1984, reprezenta valoarea reala a terenului in litigiu in acel moment, inasa, in prezent, restituirea acestui pret nu mai constituie o concreta repunere in situatia anterioara, reclamanta reconventionala fiind net avantajoasa in dauna paratilor reconventionali. Trebuie stabilita valoarea de circulatie a terenului din litigiu in momentul de fata si obligarea lui S.A. la restituirea acestei valori.

In cauza s-a efectuat o expertiza tehnica, precum si o completare la aceasta expertiza si au fost ascultati martorii B.R. si M.I.

²⁶ Ion Albu, Probleme actuale privind reevaluarea judiciara a creantelor, indexarea conventionala a obligatiilor pecuniare si indexarea dobanzilor, Revista Dreptul nr. 1/1994, p. 48

Aspectul privind constatarea nulitatii actului incheiat la data de 21 mai 1984, nu se impune a fi analizat, intrucat a fost bine solutionat de Judecatoria Alba Iulia prin sentinta civila nr. 709/1992. De aceea el urmeaza a fi reprodus in dispozitivul prezentei decizii numai pentru a se stabili legatura cu capatul de cerere privind restabilirea situatiei anterioare, aceea ce face obiectul casarii cu retinerea cauzei.

Intradevar, asa cum s-a aratat in decizia de casare, obligarea paratei S.A. de a restitui numai suma de 10.000 lei (pretul achitat la data de 21 mai 1984), nu constituie o corecta repunere in situatia anterioara, intrucat, in prezent, aceasta suma este motica, in raport cu valoarea totalitatii bunurilor de pe piata.

Pentru a nu fi dezavantajata nici una dintre parti, trebuie gasita modalitatea de a proceda la o echitabila repunere in situatia anterioara si aceasta este numai valoarea de circulatie a terenului din litigiu.

Asa cum a stabilit si expertul in completarea raportului de expertiza, valoarea de circulatie a terenului agricol se stabileste in raport cu venitul net realizat pe o perioada de 10 ani, in regim de culturi alternative, adica 5 ani in urma cultivarii graului si 5 ani in urma cultivarii porumbului.

Tot din expertiza rezulta ca, in ultimii 10 ani, rezulta o productie de 1150 kg. grau la hectar si 1600 kg. porumb la hectar, revenind pentru 0,35 ha. 422 kg. grau si 560 kg. porumb.

Din declaratiile martorilor audiati se retine ca o ferdela de grau valoreaza 1000 lei, iar una de porumb, valoreaza 900 lei. Stiut fiind ca o ferdela are 15 kg. rezulta ca un kg. grau valoreaza 66 lei, iar un kg. porumb valoreaza 60 lei. Astfel urmeaza ca reclamanta reconventiona S.A. sa fie obligata sa plateasca paratilor reconventionali suma de 141.000 lei cu titlu de restituire de pret la valoarea reactualizata.²⁷

²⁷ Grigore Giurca, Teoria impreviziunii – “rebus sic stantibus” – in Dreptul civil, Revista Dreptul nr. 10-11/2003, p. 29-30